

ЕКОЛОГІЯ МАЛИХ ПОСЕЛЕНЬ

IX Міжнародна наукова конференція «Антропоізація навколишнього середовища малих поселень. Флора і рослинність»

(Кам'янець-Подільський — Бояни, 29 червня — 1 липня 2010 р.)

Наприкінці ХХ століття наслідки антропогенного впливу на природне середовище призвели до суттєвої трансформації екосистем, що почало не тільки загрожувати їхньому нормальному функціонуванню, а й негативно впливати на життя самої людини. Ця проблема набула глобального значення, поставивши людство перед необхідністю контролю за масштабом сучасних антропогенних перетворень.

Важливість виконання невідкладних завдань із поліпшення екологічної та соціально-економічної ситуації в усьому світі вже давно привернула увагу наукової громадськості, представників державних і міжнародних інституцій. Загальновизнано, що майбутнє планети залежатиме від стану довкілля, тому що подальше виснаження природних ресурсів, нехтування законами розвитку природи призведе до екологічних і соціальних криз світового масштабу, які врешті-решт стануть на перешкоді розвитку цивілізації. Але щоб запобігти цим руйнівним силам, людство має усвідомити, наскільки важливо для нього зберегти екологічний стан навколишнього середовища, від функціонування і відновлення ресурсів якого залежить життя кожного. На цьому шляху вкрай потрібне виховання дбайливого ставлення до природи, тому що без переорієнтації світогляду, усвідомлення цієї проблеми широкими верствами населення неможливе її розв'язання.

У 1994 р. проф. Андраш Терпо з Будапештського аграрного університету і д-р Сергій Мохнацький з Кошицького ботанічного саду зініціювали проведення наукового форуму з екології малих поселень. Перша

конференція з цього циклу «Антропоізація навколишнього середовища малих поселень. Флора і рослинність» («Anthropization and Environment of Rural Settlements. Flora and Vegetation») відбулася в 1994 р. і проходила на території Угорщини і Словаччини. Згодом кожні два роки такі форуми приймала Словаччина (1998, 2004), Угорщина (1996, 2006), Польща (2000, 2008) й Україна (2002). Спочатку тематика доповідей була безпосередньо пов'язана із флорою та рослинністю міст, далі напрями досліджень розширилися й охопили вивчення синантропізації рослинного покриву окремих регіонів, об'єктів природно-заповідного фонду, фітогеографічні й екологічні аспекти синантропізації, фітоінвазії, екологію.

Дев'ята Міжнародна наукова конференція була проведена в Україні, на Поділлі та Буковині — у м. Кам'янці-Подільському (Хмельницька обл.) і с. Бояни (Чернівецька обл.) з 29 червня по 1 липня 2010 року. Її організаторами стали Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Національний природний парк «Подільські Товтри». Члени оргкомітету зробили все можливе для втілення в життя різноманітної, насиченої, цікавої науково-культурної програми. Для участі у форумі подали заявки 127 учених з 9 країн Європи, Північної Америки й Азії. Серед 75 учасників з Польщі, Словаччини, Болгарії, Туреччини, Саудівської Аравії, України були як провідні ботаніки й екологи, так і багато молодих учених.

Відкриття конференції відбулося в конференц-залі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. З вітальними словами до учасників звернувся співголова оргкомітету к.б.н., ст. наук. співр. М.В. Шевера (Інститут ботаніки НАН України), к.б.н., доц. Л.Г. Любінська (Кам'янець-Подільський національний університет), проректор з наукової роботи, д.ф.н., проф. О.В. Кеба, декан природничого факультету цього ж університету, к.б.н., доц. М.Д. Матвеев, заступник декана біологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, к.б.н., доц. В.В. Буджак, заступник директора з наукової роботи Національного природного парку «Подільські Товтри» О.П. Кучинська. Було зачитано вітальний лист директора Інституту ботаніки НАН України, д.б.н., проф. С.Л. Мосякіна.

На пленарному засіданні, співголовами якого були д-р габілітований А. Ростанський (Польща) і к.б.н. М.В. Шевера (Україна), виголошено три доповіді. У виступі польських колег — д-ра габілітованої Б. Токкарської-Гузик зі співавторами «Адвентивні судинні рослини Сілезької височини Польщі: поширення, вплив та загрози», який зачитала д-р Б. Фойцик, розглянуто зміни у флорі регіону Сілезії внаслідок антропогенної діяльності. Зокрема, зафіксовано збіднення природної та збільшення адвентивної фракції флори, досліджено роль інвазійних видів рослин у цих змінах. У доповіді д-ра Я. Маєкової та д-ра М. Заліберової «Нові дані про сегетальну рослинність Словаччини» проаналізовано сучасний стан сегетальної рослинності Словаччини, представлено її класифікаційну схему. У виступі д.б.н. В. Протопопової та к.б.н. М.В. Шевери «Участь апофітів у містах різних ботаніко-географічних зон України: попередні дані» визначено роль апофітів у 10 містах, виявлено деякі їхні спільні та специфічні риси. Під час дискусії вчені особливо ак-

тивно обговорювали питання критеріїв інвазійності, термінології, біоекологічної та просторової диференціації видів аборигенної фракції урбанofлори.

Після пленарного засідання організатори запропонували цікаву, насичену враженнями екскурсію старим містом Кам'янця-Подільського, яке вразило гостей мальовничістю і багатовіковою історією. Екскурсоводи вдало поєднали розповіді про історичні й ботанічні об'єкти, якими так багате це стародавнє місто. Тут збереглися природні ландшафти, де зафіксовано ендемічні та реліктові види рослин, зокрема близько 40 видів, занесених до «Червоної книги України».

Другий день конференції учасники провели на базі туристичного комплексу «Сонячна долина» (с. Бояни, Чернівецька обл.), де на засіданнях під головуванням д-ра габілітованого, проф. К. Литовського з Польщі, д-ра М. Заліберової зі Словаччини, д-ра А. Неделчевої з Болгарії, д-ра Я. Догана з Туреччини було заслухано повідомлення, присвячені численним аспектам синантропізації флори. На постерній сесії 30 стендових доповідей репрезентували результати різнобічних досліджень флори міст, стану синантропізації флори та рослинності окремих регіонів Європи, рослинного покриву об'єктів природно-заповідного фонду, поширення інвазійних рослин і рідкісних видів у синантропних угрупованнях та ін.

Того ж дня учасники конференції мали на території комплексу «Сонячна долина» флористичну екскурсію, яку фахово провела співробітниця кафедри ботаніки Чернівецького національного університету О. Волуца, ознайомивши гостей з особливостями місцевої флори і показавши цікаві види рослин регіону.

Третій день був цілком присвячений екскурсіям, під час яких учасники форуму оглянули старовинну частину Чернівців, головний корпус Чернівецького національ-

ного університету, дендропарк при університеті, історичний заповідник «Хотинська фортеця», рослинний покрив на схилах р. Дністер. Завершальною стала ботанічна екскурсія на товтри «Чотири кавалери», що знаходяться в Національному природному парку «Подільські Товтри», яку на високому рівні провела к.б.н., доц. Л. Любінська. Неповторні ландшафти зі своєрідною степовою і кальцепетрофітною флорою, угрупованнями з реліктових видів *Carex humilis*, *Sesleria heufleriana* та ін. справили незабутнє враження на ботаніків.

За результатами роботи конференції було прийнято резолюцію, в якій констатовано, що європейська наукова спільнота має значні напрацювання з різних питань, які стосуються синантропізації флори, інвазійних рослин, урбанофлор та ін. З метою координації спільних досліджень Міністерству охорони навколишнього природного середовища України рекомендовано створити інформаційний центр щодо проблем неаборигенних організмів, розробити і прийняти Національну програму контролю за цими видами на основі її робочого варіанта, запропонованого фахівцями Інституту ботаніки НАН України. Задля популяризації проблеми синантропізації рослинного покриву в освітньому процесі та серед населення вчені вважають за потрібне включити до навчальних програм

вишів факультативні спецкурси з неаборигенних організмів.

Тези доповідей було оприлюднено на сайті Інституту ботаніки НАН України www.botany.kiev.ua, а самі доповіді планують опублікувати у вигляді збірника матеріалів.

Наступну X Міжнародну наукову конференцію «Антропізація навколишнього середовища малих поселень. Флора і рослинність» вирішено провести в 2012 р. у Словаччині.

М. ШЕВЕРА,
к.б.н., провідний науковий співробітник Інституту ботаніки НАН України,
В. ПРОТОПОПОВА,
д.б.н., провідний науковий співробітник інституту,
О. ОПТАСЮК,
к.б.н., науковий співробітник інституту,
Л. ЗАВ'ЯЛОВА,
молодший науковий співробітник інституту,
Л. ЛЮБІНСЬКА,
к.б.н., доцент Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка,
І. ЧОРНЕЙ,
д.б.н., завідувач кафедри Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича,
М. ВЕЛИЧКО,
к.б.н., старший науковий співробітник Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України